

Képzés és Gyakorlat

Training & Practice

18. évfolyam, 2020/3–4. szám

Képzés és Gyakorlat

A Szent István Egyetem Kaposvári Campus Pedagógiai Kar és
a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának
neveléstudományi folyóirata

18. évfolyam 2020/3–4. szám

Szerkesztőbizottság

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Szerkesztők:

Pásztor Enikő, Molnár Csilla

Kloiber Alexandra, Frang Gizella, Patyi Gábor;

Kitzinger Arianna angol nyelvi lektor

Szerkesztőbizottsági tagok:

Podráczky Judit, Varga László, Belovári Anita,

Kövérné Nagyházi Bernadette, Szombathelyiné Nyitrai Ágnes, Sántha Kálmán

Nemzetközi Tanácsadó Testület

Ambrusné Kéri Katalin, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs, HU

Andrea M. Noel, State University of New York at New Paltz, USA

Bábosik István, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, HU

Horák Rita, Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka (Szerbia),

Tünde Szécsi, Florida Gulf Coast University, College of Education, Fort Myers, Florida, USA

Jaroslav Charchula, Jesuit University Ignatianum In Krakow, Faculty of Pedagogy Krakow, PO

Suzy Rosemond, KinderCare Learning Center, Stoneham, USA

Krzysztof Biel, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Jolanta Karbowniczek, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Maria Franciszka Szymańska, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Abdülkadir Kabadayı, Necmettin Erbakan University, A.K. Faculty of Education, Konya, TR

Szerkesztőség

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

Képzés és Gyakorlat Szerkesztősége

E-mail: kissne.zsamboki.reka@uni-sopron.hu

9400, Sopron, Ferenczy János u. 5.

Telefon: +36-99-518-930

Web: <http://trainingandpractice.hu>

Web-mester: Horváth Csaba

Felelős kiadó: Varga László dékán

A közlési feltételeket

a <http://trainingandpractice.hu> honlapon olvashatják szerzőink.

Képzés és Gyakorlat

Training and Practice

18. évfolyam, 2020/3-4. szám

Volume 18, 2020 Issue 3-4.

FEHÉR ÁGNES¹**Integráció: igen vagy nem? Óvodapedagógusok viszonyulása a sajátos nevelési igényű gyerekek integrált neveléséhez²**

A sajátos nevelési igényű óvodás gyerekek száma az elmúlt években folyamatosan emelkedő tendenciát mutatott. Ezzel párhuzamosan, nőtt a többségi intézményekben integráltan neveltek száma is (KSH oktatási adatok). Mindezek következtében egyre központibb szakmai kérdéssé válik a sikeres együttnevelés, melynek egyik legmeghatározóbb szubjektív feltétele, a befogadó többségi pedagógus, valamint az intézmény viszonyulása az integrációhoz (Csányi, 2000). Ennek okán kutatásomban, összefüggéseket keresve, többek között vizsgálom, hogyan vélekednek 2020-ban Magyarországon az óvodapedagógusok az integrált nevelésről és az arra felkészítő óvodapedagógusképzésről. Az eredmények alapján elmondható, hogy az anonim kérdőívet kitöltők 72%-ának okoz nehézséget az SNI gyerekek mindennapi óvodai nevelése. A 163 válasz pontbiszerialis korreláció vizsgálat alapján nem fedezhető fel összefüggés a pályán eltöltött évek és a között, mennyire jelent nehézséget az SNI gyerekek ellátása. A válaszok azt mutatják, hogy a legnagyobb nehézséget az autizmus spektrum zavarral élő gyerekek integrálása jelenti a kollégáknak.

Bevezetés

Az esélyegyenlőségi törekvések és az integrált nevelés gondolata egy kis fáziskéséssel ugyan, de hasonlóan jelent meg hazánkban is, mint a határon túl. A viszonylag késői megjelenés elsődleges oka a Magyarországon nagy múltra tekintő, világviszonylatban is magasszínvonalú gyógypedagógiai ellátás és az akkori, XX. századi szegregációpárti oktatáspolitikai által kiépített gyógypedagógiai intézményhálózat volt (Kerber, 1999). Mindezek ellenére, valamint a külföldön erősödő szegregációkritika, az egyre több külföldi pozitív tapasztalat és a hazai spontán integrációk biztató eredményei hatására, a 80-as évektől megindultak az első lépések az integrált nevelés felé (Vargáné, 2006). Ezt követően indulhatott meg a tudományosan is megalapozott kísérleti kutatómunka (Csányi, 2004; Laki, 2010). A szemléletváltozás előfutára volt hazánk csatlakozása a New Yorki gyermekjogi egyezményhez, melyben a csatlakozók elismerik a fogyatékos gyermekek különleges gondozáshoz való jogát (1991. évi LXIV. törvény). Az együttnevelés jogi kereteinek megteremtése csak a rendszerváltás után következett be, az 1993.

¹ neveléstudomány mesterszakos hallgató, Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar; gyógypedagógus hallgató logopédia szakirány, Széchenyi István Egyetem, Apáczai Csere János Kar; óvodapedagógus; *feh-ragnes2@gmail.com*

² Jelen publikáció az „EFOP-3.6.1-16-2016-00018 – A felsőoktatási rendszer K+F+I szerepvállalásának növelése intelligens szakosodás által Sopronban és Szombathelyen” című projekt támogatásával valósult meg.

évi közoktatási törvény, majd az 1998. évi XXVI. esélyegyenlőségi törvény meghozatalát követően, melyek az esélyegyenlőséget alapul véve kimondják, hogy a gyermeknek joga van az „együttneveléshez”, amely az intézményes nevelés egy választható formája. A 23/1997. évi (VI.4.) MKM rendelet megfogalmazta azokat az irányelveket a fogyatékos gyermekek óvodai-iskolai nevelését-oktatását illetően, melyeket az intézményeknek figyelembe véve kell megalkotniuk a pedagógiai programjukat. Később a 2000-es évek fordulóján meghatározták a kerettantervre vonatkozó módosításokat és felsőoktatási kedvezményeket is. (28/2000. (IX. 21.) OM rendelet; 269/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet; 29/2002. (V. 17.) OM rendelet) Azóta számos jogszabályi és törvényi módosítás lépett hatályba, amely szabályozza az integráció intézményes kereteit, megvalósulásának feltételeit és a gyermek jogait.

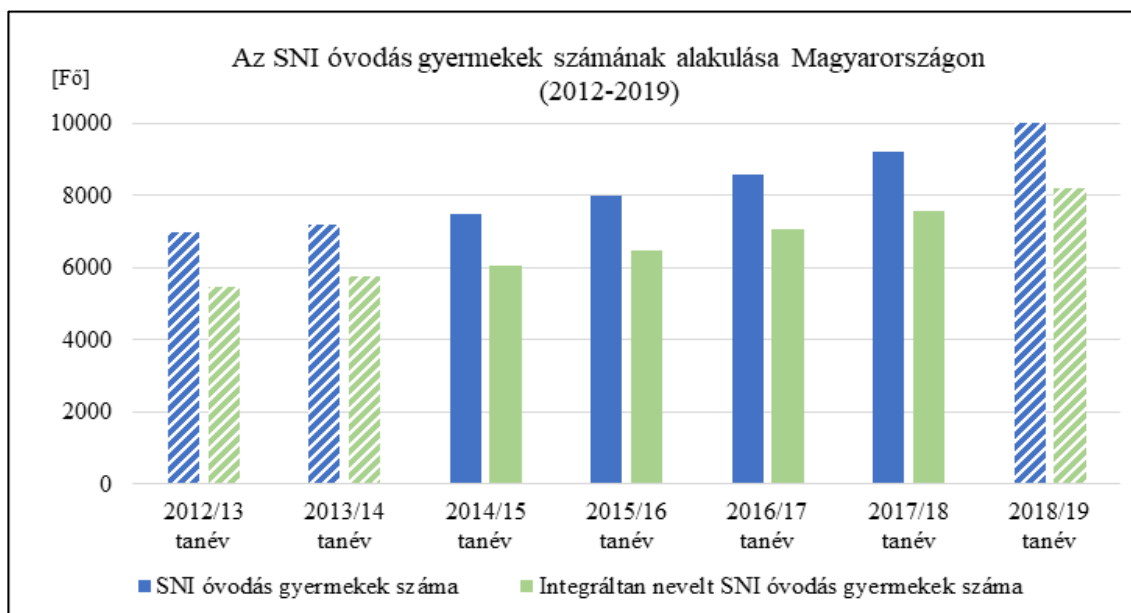
Az integráció térhódításával párhuzamosan fejlődött a fogyatékos fogalma is. Egyre kevésbé a gyermek hiányosságaira, mintsem a gyermekben rejlő lehetőségekre helyeződött a hangsúly, míg végül a 2003. évi LXI. törvényben bevezetésre került a sajátos nevelési igény (továbbiakban: SNI) fogalma. Az Európai Unióhoz való csatlakozással az európai gyakorlathoz hasonlóan hazánkban is egyértelműen az inkluzív pedagógia irányába indultak meg a törekvések. (Kőpatakiné, szerk., 2009a) A 2011. évi CXC. törvény a köznevelés kiemelt feladatának tekinti az SNI gyerekek igényeinek figyelembevételét, egyéni képességeikhez igazodást, legeredményesebb fejlődésük elősegítését, a társadalmi beilleszkedésük elősegítését (2011. évi CXC. törvény). Ezen kívül az említett törvény az SNI gyerekeket már a kiemelt figyelmet, különleges bánásmódot igénylő gyerekek, tanulók csoportjába sorolja. Az SNI nem egy diagnosztikai fogalom, csupán azt a többlétszolgáltatást jelzi, amelyre a gyerekeknek szüksége van a sikeres intézményes nevelés-oktatás különböző szinterein. Az SNI státuszról a gyermeket vizsgáló szakértői bizottság dönt. A gyermek intézményének kiválasztása azonban a szülő hatáskörébe tartozik. A 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet a fentiekben említett törvényre építve lefektette az SNI gyerekek óvodai nevelésének céljait-irányelveit, a számukra biztosítandó eszközöket, és fogadó intézmény, valamint az óvodapedagógus feladatait.³

A ma hatályos jogszabályokat tekintve is elmondható, hogy az integráció gyakorlata napjainkban már nem csupán szakmai kérdés, mint inkább a gyermek alapvető joga. Az integráció elsődleges célja a társadalomba való beilleszkedés elősegítése, a hátránycsökkentés, a marginalizáció kiküszöbölése.

³ A fentebb hivatkozott törvények, rendeletek és jogszabályok forrásaira mutató linkek a Bibliográfiában megtalálhatók.

A téma aktualitása, megalapozottsága

A sajátos nevelési igényű óvodás gyerekek száma az elmúlt években folyamatosan emelkedő tendenciát mutatott. Ezzel párhuzamosan nőtt a többségi intézményekben integráltan neveltek száma is. A KSH minden tanévben közli többek között az adott tanévben a SNI gyerekek számát, valamint, hogy azok hány százaléka nevelkedik integráltan. Az 1. ábra a 2012 és a 2019 közötti, óvodás SNI gyerekek számát érintő adatokat összegzi.



1. ábra: Az SNI gyermekek számának alakulása Magyarországon 2012-2019 között
(Forrás: Saját készítésű ábra a KSH oktatási adatai alapján)

Fontos megjegyzés, hogy a KSH a 2012/2013 és a 2013/2014 -es tanévben még becsült számként jegyzi az SNI gyerekek számát. A KSH a 2014/2015-ös tanévtől már pontos számként adja meg ezen gyerekek számát évről évre egészen 2017/2018-es tanévig, 2018/19-ben ismét becsült összeget ad meg. A becsült értékeket a sávozott oszlopok jelölik. Az adatok alapján elmondható, hogy ezalatt a 7 év során közel 7000 gyermegről 2018/2019-es tanévre mintegy 10000-re nőtt az SNI óvodás gyermekek száma hazánkban. Ez 43%-os növekedést jelent. Az 1. ábráról jól látszik, hogy ezen szám emelkedésével, bár lassabb ütemben, de folyamatosan nőtt az integráltan nevelt SNI óvodások száma is. Míg a 2012/2013-as tanévben ezen gyerekek 78%-át nevelték integráltan, addigra ez a szám a 2018/2019-es tanévre 82,2%-ra nőtt.

Ahhoz, hogy az integráció a gyermek javát szolgálja az intézményeknek sérülésspecifikusan biztosítani kell a befogadás optimális feltételeit. Az objektív megfogható feltételek teljesülésével azonban még nem garantált a sikeres integráció. A kevésbé megfogható szubjektív feltételek megléte legalább annyira meghatározó az együttnevelés során (Csányi, 2000; Orosz,

2008). Ide tartozik többek között az óvodapedagógus egyéni meggyőződése, szemlélete is. Mátyai (2016) az óvodapedagógus attitűdvizsgálata során szignifikáns összefüggést talált az integráció támogatása és az SNI gyermekekkel az óvodai gyakorlaton kívül is megvalósuló kapcsolat között. Úgy találta, négyszer nagyobb azon óvodapedagógusok között az integrációt támogatók száma, akik óvodai gyakorlatukon kívül is kapcsolatba kerültek már SNI gyerekekkel. Ez alapján egyfajta szellemi, mentális akadálymentesítésről is beszélhetünk. Ezen kívül az eredményei alapján elmondható, hogy a 2006 és 2016 között diplomát szerzett óvodapedagógusok magasabb arányban rendelkeznek pozitív, befogadó attitűddel. Amennyiben nem adottak ezek a megfelelő objektív és szubjektív feltételek, körülmények a gyermek számára, az integráció csupán formálisan jön létre, amely így eredménytelenné, vagy akár károssá is válhat (Salné, 2001; Borsfai, 2007).

Számos érvet és ellenérvet lehet felsorakoztatni az integráció mellett és ellen. A lehetséges előnyök közé tartozik a környezet érzékenyítése a különböző másságok elfogadására, a pozitív társadalmi magatartásminta nyújtása, a gyermek a saját családjában, általa megszokott környezetben maradása, valamint a sajnálatot felváltó a segítő gondolkozásmód (Baloghné, 2013a., 2013b.; Jászi, 2013; Orosz, 2008). Ezek mellett meg kell említeni az együttnevelés hátrányait is. Az SNI gyerek integrálása a csoportba minden esetben többletfeladatot jelent a már így is leterhelt, magas létszámokkal működő óvodai csoportok óvodapedagógusai számára. A gyereket el kell fogadtatni a társakkal, emellett figyelni kell az egyéni igényire is. Amennyiben a gyermeket társai nem fogadják el és így másságával nap mint nap elfogadás hiányával szembe-sül hamar a csoport peremére sodródhat és elmagányosodhat (Kőpatakiné 2009.b.; Laki, 2010; Orosz, 2008). A gyógypedagógusok által gyakran felhozott ellenérv, hogy a többségi óvodapedagógusok nem rendelkeznek megfelelő szakértelemmel, amit a gyerek egy szegregált gyógypedagógiai intézményben megkapna, így a gyermek fejlesztése eredményességét veszélyezteti az együttnevelés (Borsfai, 2007; Pinczés, 2019).

A szakértők is úgy vélik, nem mondható ki egyértelműen, hogy az integrálás jobb pedagógiai módszer a szegregációnál (Csányi, 1990; Salné, 2001; Illyés, 2001; Bárdocsikné, 2010). Az SNI fogalma tág, emellett minden gyermek más és más. Minden esetben az adott gyerek egyéni sajátosságait figyelembe véve, érdekeit szem előtt tartva kell a fejlődése számára a lehető legmegfelelőbb alternatívát választani.

Az integrációval kapcsolatos kutatás célja és módszere

Az elmúlt 7 évben körülbelül 43%-kal nőtt az óvodás SNI gyerekek száma. A 2018/2019-es tanévben az SNI óvodás gyerekek már 82,2 %-a integráltan, többségi óvodában vett részt az intézményes nevelésben (KSH oktatási adatok). Ennek következtében egyre fontosabbá válik a sikeres integráció feltételeinek biztosítása, melynek a szakértők szerint kulcsszereplője maga a pedagógus (Baloghné, 2013b; Jászi, 2006; Mayer szerk., 2011). Ezért kutatásom célja volt felmérni miként vélekednek a hazai óvodapedagógusok az SNI gyerekek számának növekedéséről, óvodai integrációjukról, valamint az előzetes képzettségükről és felkészültségükről ezen gyerekek mindennapi nevelésére.

Az anonim online kérdőív kitöltésére az óvodapedagógus kollégáknak 2020. 03. 15. és 2020. 04. 01. között volt lehetőségük. Összesen 163 válasz érkezett, melynek mindegyike feldolgozásra került.

Kutatási kérdésfelvetéseim a következők voltak:

- (1) Mivel magyarázzák az óvodapedagógusok az SNI gyerekek számának növekedését?
- (2) Mennyire támogatják ma Magyarországon az óvodapedagógusok az SNI gyerekek integrált óvodai nevelését?
- (3) Felfedezhető-e összefüggés az óvodapedagógusok pályán eltöltött évei és a között, hogy mennyire jelent nehézséget számukra az SNI gyerekek ellátása az óvodában?
- (4) Megfigyelhető-e valamilyen irányú összefüggés az óvodapedagógusok pályán eltöltött évei és a között, hogy mennyire támogatják az SNI gyerekek és társaik együttnevelését az óvodában?
- (5) Mennyire tartják kielégítőnek az óvodapedagógusok az általuk elvégzett képzést az SNI gyerekek ellátására felkészítés tekintetében? Megfigyelhető-e különbség az egyes korcsoportok között?
- (6) Miként vélekednek az óvodapedagógusok az SNI gyerekek ellátásáról szóló továbbképzésekről, tanfolyamokról?

Kutatási eredmények

A minta

A minta a kérdőívet kitöltő óvodapedagógusok számából tevődik össze, mely összességében 163 fő (n=163), ebből 163 nő (100%).

A kérdőívet kitöltők átlagéletkora 45 év. A válaszadók közül 24 fő (15%) volt fiatalfelnőtt (30 év alatti), 25 fő (15%) 30 és 40 év közötti, 52 fő (32%) 41 és 50 év közötti, 53 fő (33%) 51 és 60 év közötti, 9 fő pedig (6%) 60 év feletti.

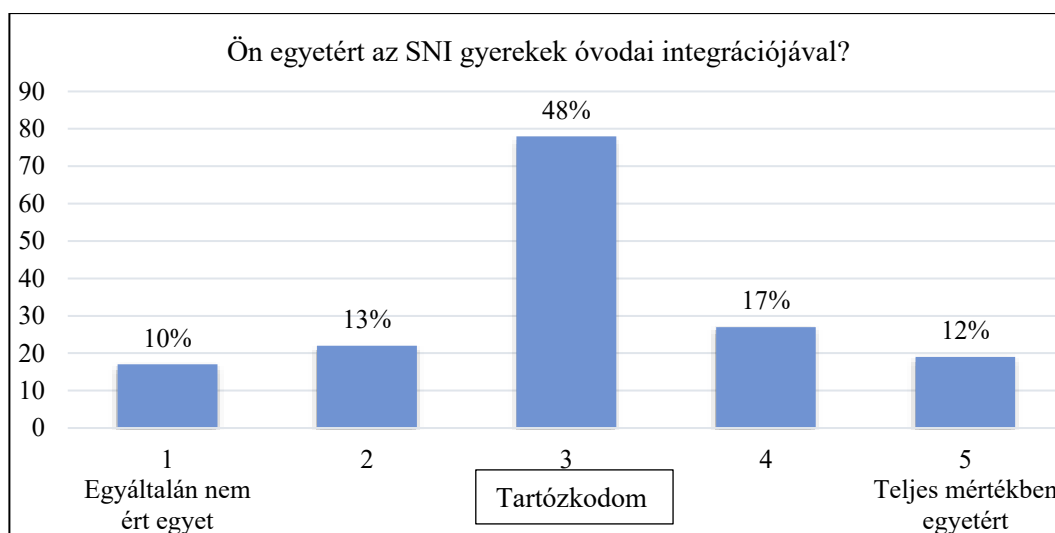
A válaszadók közül 112 fő (69%) rendelkezett más végzettséggel is. A mintában főiskolai és egyetemi végzettséggel rendelkező óvodapedagógusok egyaránt jelen voltak. Az óvodapedagógus végzettség mellett gyógypedagógus végzettséggel 9 fő (6%), fejlesztőpedagógus végzettséggel pedig 14 fő (9%) rendelkezett.

A KSH adatai szerint az elmúlt 7 évben folyamatosan nőtt az SNI gyerekek száma hazánkban.

Az első kérdésben arról kérdeztem az óvodapedagógusokat, hogy szerintük mi lehet az oka ennek a folyamatos növekedésnek. Válaszaikat saját szavaikkal fogalmazták meg. A kérdésre mind a 163 fő válaszolt.

A legtöbben a megváltozott életkörülményeinkkel magyarázták az adatokat, amely a legtöbb válaszadó szerint sok esetben káros a gyermek és annak idegrendszerének fejlődésére. Általános vélemény volt az óvodapedagógusok körében, hogy az egyre növekvő adatok magyarázhatók egy mára már általánossá vált szemléletváltással is. Régen ezeket a gyereket hamar neveletlennek vagy rossznak bélyegezték meg, nem létezett az SNI-hez hasonló gyűjtőfogalom. Az odafordulásnak, a megértő attitűdnek köszönhetően az évek során nagyobb és nagyobb figyelmet kaptak ezek a gyerekek, ezzel pedig a diagnosztizálásuk is jobban előtérbe került. Ezzel párhuzamosan folyamatosan fejlődtek és még a ma napig is fejlődnek a szűrési technikák, eszközök, a fejlesztési módszerek, gyakorlatok ezen gyerekek megsegítésére. Ezeken kívül a gyakori válaszok között voltak a környezetszennyezés káros hatásai, a korszerűbb egészségügyi lehetőségek, valamint a késői gyermekvállalás és a nem megfelelő nevelés is.

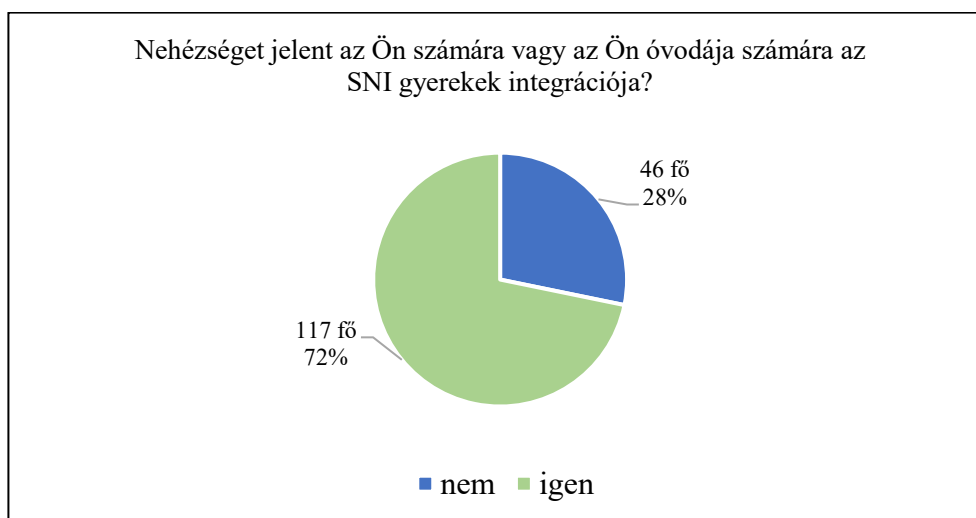
Második kérdésben az SNI gyerekek óvodai integrációjáról kérdeztem az óvodapedagógusokat. A kitöltőknek egy 1-től 5-ig terjedő skálán kellett értékelniük, mennyire értenek egyet az SNI gyerekek és kortársaik együttnevelésével. Az 1-es értéket kellett megjelölniük, amennyiben egyáltalán nem értenek egyet az integrációjukkal, az 5-ös értéket pedig, ha azzal teljes mértékben egyetértenek. A középső, 3-as érték megjelölésével a válaszadó tartózkodását fejezhette ki. A feldolgozás során azokat a válaszadókat, akik a 4-es vagy az 5-ös értéket jelölték meg, az integrációt támogatóként, azokat pedig, akik az 1-es vagy 2-es értéket választották, az integrációt ellenzőként értékeltem. A kérdésre mind a 163 óvodapedagógus válaszolt.



2. ábra: Az összesített vélemény az óvodás SNI gyerekek integrációjáról
(Saját forrás, $n=163$)

A 2. ábrán is jól szemlélteti mennyire megosztja az óvodapedagógus kollégákat ez a kérdés napjainkban. A legtöbben, összesen 78 fő (48%) tartózkodó választ jelölt meg. A határozottan állásfoglaló kitöltők között 21%-kal többen voltak azok, akik egyértelműen támogatják az integrációt (46 fő; 29%), mint akik ellenzik azt (39 fő; 23%)

Harmadik kérdésemben arról kérdeztem az óvodapedagógusokat, hogy nehézséget jelent-e számukra vagy óvodájuk számára az SNI gyerekek integrációja. Az eldöntendő kérdésre igen nem válaszlehetőség volt. A kérdésre mind a 163 óvodapedagógus válaszolt.

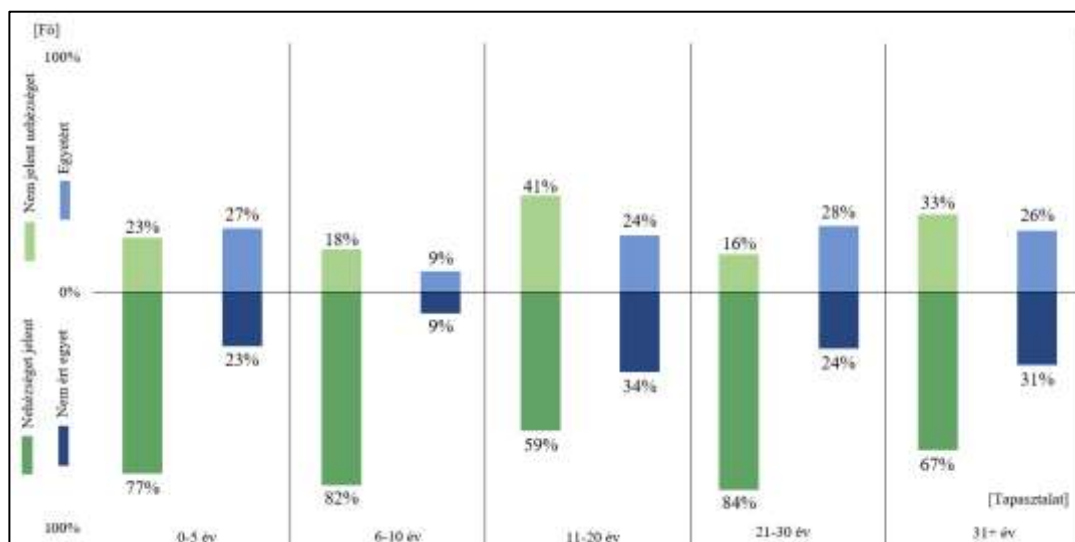


3. ábra: Nehézséget jelent az Ön számára vagy az Ön óvodája számára az SNI gyerekek integrációja?
(Saját forrás, $n=163$)

Az adatokat összesítő 3. ábrán jól látszik, hogy a kitöltők és/vagy óvodájuk nagy többségének (117 fő; 72%) nehézséget jelent az SNI gyerekek integrációja. Nehézségeiket az együttneveléssel kapcsolatban a válaszadó óvodapedagógusok közül 117-en fogalmazták meg saját

szavaikkal. A problémát elsősorban szinte kivétel nélkül az integráció megvalósításához szükséges feltételek hiányában látják. Ebbe egyaránt beletartoznak a személyi és a tárgyi feltételek is. Meglátásuk szerint, nagyobb létszámban lenne szükség óvodapedagógusra, gyógypedagógusra, pedagógiai asszisztensre és dadákra is. A hiányzó feltételek mellett a válaszadók közül többen úgy nyilatkoztak, nem érzik magukat megfelelően képzettnek az SNI gyerekek ellátására.

Ezt követően arra voltam kíváncsi, hogy az évek során megszerzett tapasztalatnak van-e hatása a pedagógusok integrációról kialakult nézetére, valamint arra, hogy mennyire okoz nehézséget számukra az együttnevelés megvalósítása a mindennapok során. Ennek vizsgálatára a kitöltő óvodapedagógusok által megadott pályán töltött éveit és a második, ill. harmadik kérdésre adott válaszaikat vettem alapul. A pályaszocializáció szakaszait vizsgáló szakemberek kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a pályakezdő éveknél, hiszen ezen évek során alakul ki az elköteleződés a hivatás iránt, illetőleg történik meg a sikertelenség következtében megtörténik a pályaelhagyás (Huberman, 1992; Szabó, 1994). Ezért a pályakezdő évekre hangsúlyt fektetve, az 4. ábrán az első két csoportot még 5-5 éves tartományokra bontottam az értékeléskor (0-5 év; 6-10 év). A következő korcsoportokat már 10 évenként osztottam fel (11-20 év; 21-30 év), majd a 36 és az annál több éve a pályán lévő pedagógusok válaszait együtt értékeltem ki a diagramon, a kevés elemszám okán (x. tengely). Ezt követően összevettem az így kialakult csoportok válaszait az integrációról.

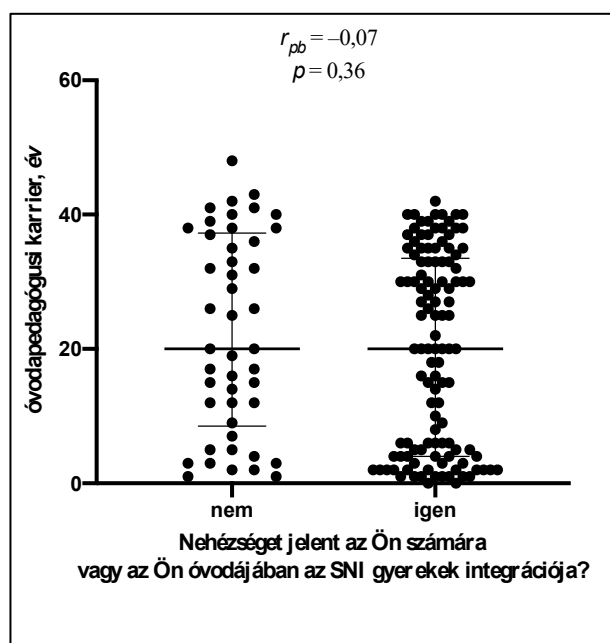


4. ábra: Az integráció megítélése pályán megszerzett tapasztalattal összevetve (n = 163)

Az összevetéshez két kérdést elemeztem ki az óvodában eltöltött éveik függvényében. Az első volt, hogy nehézséget jelent-e a kitöltő számára az SNI gyerekek integrációja (zöld oszlopok), a második pedig, hogy alapvetően egyet ért-e a kitöltő az SNI gyerekek integrált nevelésével

(kék oszlopok). Az ábrán a tartózkodó, vagyis az adott kérdésnél 3-as értéket megadó válaszadókat nem jelöltem. A grafikon felső tartományában jelöltem azokat, akik támogatják az integrációt (világoskék oszlopok), valamint akik számára nem jelent nehézséget az integráció (világoszöld oszlopok). A grafikon alsó tartományába kerültek, akik úgy nyilatkoztak, hogy nem értenek egyet az SNI gyerekek integrációjával (sötétkék oszlopok) és nehézséget jelent számukra az együttnevelés (sötétzöld oszlopok). Az óvodapedagógusok nagy része a 2. kérdésre (Ön egyetért az SNI gyerekek integrációjával?) tartózkodó választ jelölt meg. Ennek ellenére a határozottan állást foglalóknál minden korcsoportban jól látható, hogy közel azonos százalékban utasítják el és támogatják az integrációt (kék oszlopok). A grafikonról egyértelműen leolvasható, hogy minden korcsoport többségének nehézséget jelent az SNI gyerekek integrációja. A 6-10 éve pályán lévők 82%-ának, a 21-30 éve a pályán lévők 84%-ának jelent nehézséget az együttnevelés.

A válaszadó óvodapedagógus pályán eltöltött éveit, illetve a 3. kérdésre adott válaszaik (Nehézséget jelent-e számukra az SNI gyerekek integrációja?) közötti összefüggést az 5. ábrán látható pontbiszeriális korreláció segítségével vizsgáltam. Az ábrán a vízszintes vonalak medián, illetve az interkvartilis tartomány.

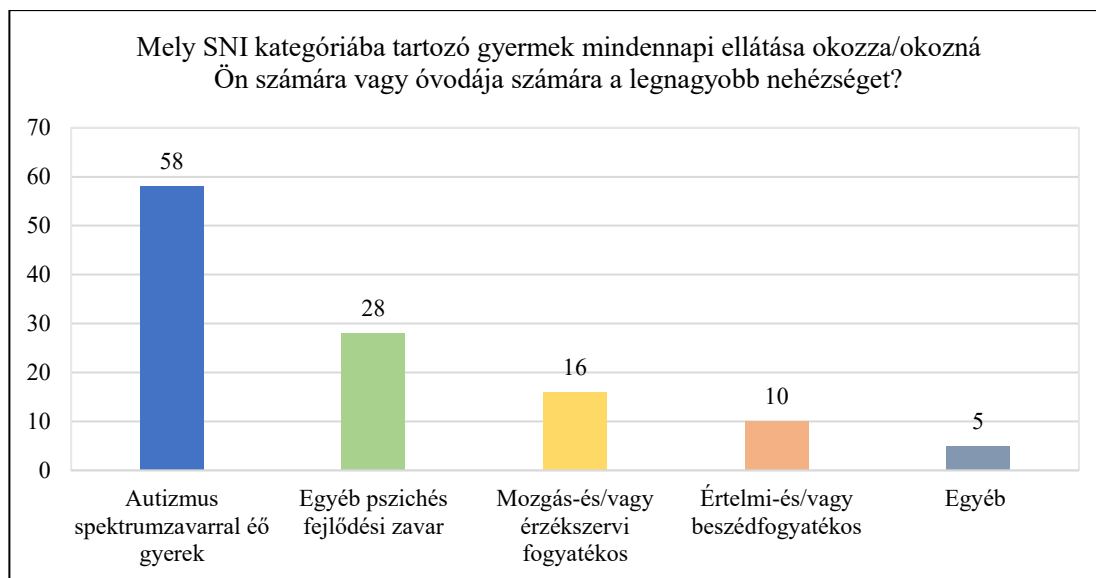


5. ábra: Pontbiszeriális korreláció vizsgálat
(Saját forrás; $n = 163$)

Az eredmények alapján nem fedezhető fel szignifikáns korreláció ($p = 0,36$) a pályán eltöltött évek és a között, nehézséget jelent-e az óvodapedagógusok számára az integráció.

A következő kérdésben kifejezetten arról kérdeztem az óvodapedagógusokat, hogy mely SNI kategóriába tartozó gyermek mindennapi ellátása jelenti számukra és/vagy óvodájuk

számára a legnagyobb nehézséget. A törvényi meghatározás szerint alkottam meg a kategóriákat, ez alapján 4 nagy csoportot hoztam létre, melyek a következők voltak: 1.) autizmus spektrumzavarral élők; 2.) egyéb pszichés fejlődési zavarral élők; 3.) mozgás- és/ vagy érzékszervi fogyatékosok; 4.) értelmi és/ vagy beszéd fogyatékos gyermekek csoportja. (32/2012. (X.8) EMMI rendelet) A válaszadáshoz a kitöltőknek ötödik opcióként, lehetőségük volt a kitöltőknek saját szavaikkal fogalmazni a számukra leginkább nehézséget jelentő csoportot. A válaszokat a 6. ábrán összesítettem.



6. ábra.: Mely SNI kategóriába tartozó gyermek mindennapi ellátása okozza/okozná Ön számára vagy óvodája számára a legnagyobb nehézséget?
(Saját forrás; n = 117)

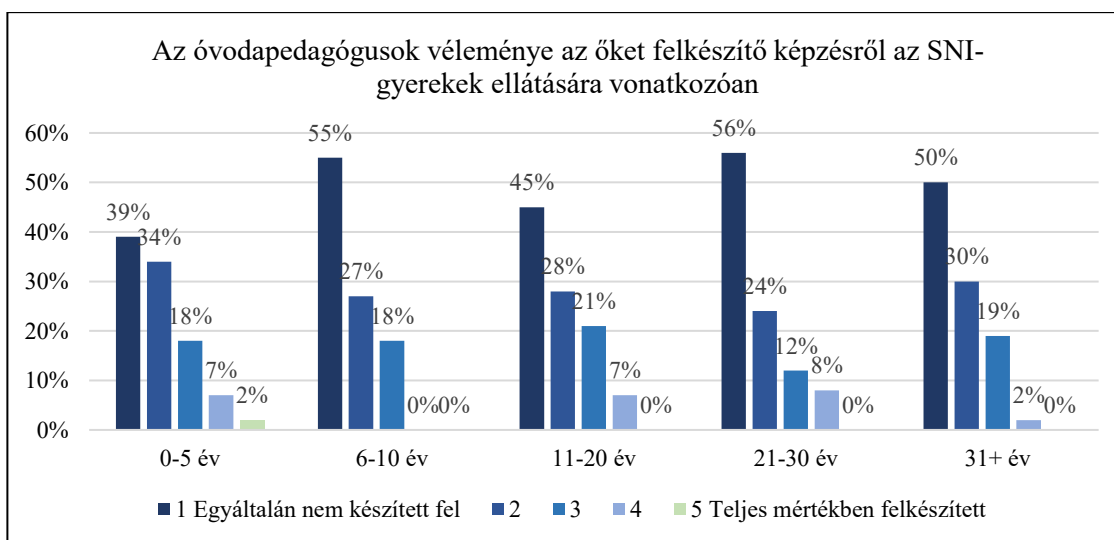
A 163 kitöltőből 117 fő válaszolt a kérdésre. A válaszok alapján 58 fő (50%) az autizmus spektrumzavarral élők ellátását jelölte meg a legnehezebb feladatnak. Másodikként az egyéb pszichés fejlődési zavarral élők, 28 fő (24%), harmadikként a mozgás- és/vagy érzékszervi fogyatékosok, 16 fő (14%) és legvégül az értelmi és/vagy beszéd fogyatékos gyermekek 10 fő (9%) ellátását jelölték meg legnehezebb feladatként. Az „egyéb“ kategóriát 5 válaszadó jelölte meg, melyek közül háromnak mindegyik kategória ellátása, egy óvodapedagógusnak az figyelemhiányos hiperaktivitás zavaros (ADHD) gyerekek, egynek pedig a kevert specifikus diagnózisú autista gyermekek ellátása jelent komoly nehézséget a mindennapokban.

Ezt követően arra kértem őket, hogy röviden fejtsék ki, hogy miért pont ennek a csoport ellátása jelenti a legnagyobb feladatot számukra.

A válaszok egyöntetűen a megfelelő képzés, tudás, tárgyi és személyi feltételek hiányát jelzik. Komoly problémának látják ezek mellett az óvodákban a magas csoportlétszámot is, amely mellett egy sajátos nevelési igényű gyermek ellátását még nagyobb tehernek élik meg a

már így is leterhelt pedagógusok. Többen említették válaszaikban, hogy számukra a legnagyobb kihívást az egyes integrált gyermekek kiszámíthatatlansága, másokkal vagy önmagukkal szemben tanúsított agresszivitása jelenti. Emellett az is nagyban megnehezíti az integrálást, ha a gyermekkel a kommunikáció is akadályozott.

Következő kérdésben arról kérdeztem a kitöltőket, hogy mennyire érzik úgy, hogy az általuk elvégzett pedagógus alapképzés megfelelően felkészítette őket az SNI gyerekek mindennapi óvodai nevelésére. A válaszadóknak egy egytől ötig terjedő skálán kellett értékelniük az általuk elvégzett képzést. Az 1-est kellett megjelölniük, amennyiben úgy érzik, hogy a képzésük egyáltalán nem készítette fel őket erre a feladatra, az 5-öst pedig, ha úgy érzik, hogy képzésük teljes mértékben kielégítő volt ebben a tekintetben. Feltételezem, hogy a válaszadók többsége a képzés végzettségét megszerzően munkába állt. A válaszokat mindenesetben a szubjektív megítélés, az emlékezet, a visszaemlékezés tényezőit figyelembe véve kell értelmezni.



7. ábra: Az óvodapedagógusok véleménye az őket felkészítő képzésről az SNI-gyerekek ellátására vonatkozóan
(Saját forrás; N=163)

A 7. ábra jól szemlélteti, hogy minden korcsoportnál a legtöbb kitöltő által megjelölt válasz az „egyáltalán nem készített fel” volt. Megfigyelhetjük, hogy a pályakezdő pedagógusoknál alacsonyabb százalékban jelent meg az első opció, mint a már több, min 5 éve a pályán lévő pedagógusoknál, valamint kizárólag az ő korcsoportjukban voltak válaszadók, akik úgy érzik, a képzés teljes mértékben felkészítette őket.

A kitöltők 55%-a saját elmondás alapján már részt vett SNI gyerekekről szóló továbbképzésen. Az általuk elvégzett kurzusokról erősen megoszlottak a pedagógusok véleményei, tapasztalatai. A válaszadók elsődlegesen azt kritizálták, hogy nagy különbségek vannak az egyes képzések színvonala között, valamint, hogy a legtöbb csupán általános információkat nyújt a

résztevőknek. A legtöbben azt emelték ki, hogy túl hangsúlyosnak érezték elméletet az oktatás során és több gyakorlatra, gyakorlatban alkalmazható tanácsra lenne inkább szükségük. Az eredmények alapján a továbbképzést végzett óvodapedagógusok 65%-ának továbbra is nehézséget jelent az integráció. Ennek ellenére azonban jól látszik, hogy azon óvodapedagógusoknál, akik nem vettek részt hasonló továbbképzésen magasabb arányban (78%) okoz problémát a mindennapi integráció az óvodában. Ezen kívül elmondható, hogy azon válaszadók, akik már részt vettek valamilyen SNI gyerekek ellátásáról szóló továbbképzésen, magasabb arányban támogatják az integrációt (36%), mint azok a kitöltők, akik nem vettek részt ilyeneken (19%).

Kutatói reflexiók, valamint az eredményekből levonható következtetések

Kutatásom során folyamatosan szembesültem ezen érzékeny téma megosztottságával. Úgy tapasztaltam a kollégák nem mernek véleményt formálni a kérdéssel kapcsolatban, nehogy kirekesztőnek bélyegezzék őket. Ennek okán a kitöltőket többször biztosítanom kellett arról, hogy a kérdőív teljes mértékben anonim. Sajnos ennek ellenére is sokan tartózkodó választ jelöltek meg. Az integrációt tekintve elmondható, hogy a válaszadók majdnem fele tartózkodott véleménye kinyilvánításától (48%) és az elutasítóknál csupán pár százalékkal (6%) többen támogatják azt. Az eredmények azt mutatják, hogy az óvodapedagógusok és/vagy óvodájuknak nagy többségének 72%-ának nehézséget jelent az integrálás. Sokan hiányolják a megfelelő tárgyi és személyi feltételeket és magukat sem érzik megfelelően képzettnek az SNI gyerekek ellátására. A határozottan állást foglalók minden korcsoportban közel azonos százalékban utasítják el és támogatják az integrációt. Eredményként elmondható, hogy minden korcsoport többségének nehézséget jelent az SNI gyerekek integrációja az óvodai mindennapok során.

Érdekes volt megtapasztalni azt, hogy míg az integráció saját elmondásuk alapján nehézséget jelent a pedagógusok számára, mégis sokan közülük támogatják azt. Az eredmények alapján nem fedezhető fel szignifikáns korreláció ($p = 0,36$) a pályán eltöltött évek és a között, nehézséget jelent-e az óvodapedagógusok számára az integráció. A továbbképzések tekintetében elmondható, hogy azon kitöltők között, akik részt vettek már SNI gyermekek nevelésére irányuló továbbképzésen, magasabb számban vannak azok, akik támogatják az integrációt, mint azok között, akik nem vettek részt hasonlóan. Ezen kívül szintén elmondható, hogy a továbbképzésen részt vettek számára kevésbé jelent nehézséget a mindennapi integráció. A válaszok alapján az is kiderült, hogy az óvodapedagógusok számára leginkább az autizmus spektrumzavarral élő gyerekek ellátása jelenti a legnagyobb nehézséget.

Remélem, kutatásommal sikerült valamelyest rávilágítani ezen téma megosztottságára és fontosságára egyaránt, valamint felhívni a figyelmet arra, hogy az óvodapedagógus hozzáállása az integrációhoz kulcsfontosságú a sikeresség tekintetében. Ezen kívül úgy vélem, hogy az eredmények tükrében, további kutatás szükséges.

Összegzés

Tanulmányomban arra tettem kísérletet, hogy felmérjem a hazai óvodapedagógusok viszonyulását az SNI gyerekek integrált óvodai nevelésével kapcsolatban. Az anonym online kérdőívet összesen kitöltő 163 óvodapedagógus 29%-a támogatja az együttnevelést, míg 74%-nak nehézséget jelent az integráció megvalósítása a mindennapok során. A legnagyobb nehézséget a legtöbb válaszadó (50%) számára az autizmus spektrum zavarral élő gyerekek nevelése okozza. Nem állapítható meg szignifikáns összefüggés a pályán eltöltött évek és a között, hogy nehézséget jelent-e az integráció az adott óvodapedagógus számára ($p = 0,36$). Az integrációt elutasítók elsősorban nem az együttnevelést kritizálták a válaszadás során, hanem a szakmai tudás, valamint az együttneveléshez szükséges személyi és tárgyi feltételek hiányára hivatkoztak. Ezt támasztja alá az az eredmény is, hogy a válaszadók 47%-a úgy véli, alapképzése egyáltalán nem készítette fel ezen gyerekek együttnevelésére. Az ilyen irányú továbbképzést végzetek körében kisebb arányban okoz nehézséget az integráció (65%), mint azok között, akik nem vettek részt hasonló továbbképzésen (78%).

Az eredmények, illetve az együttnevelt SNI óvodás gyerekek számának folyamatos növekedése tükrében további kutatás szükséges a témával kapcsolatban. Az érintett gyerek érdeke kizárólag a sikeres integráció megvalósulásában van, amely során kiemelkedő szerepe van a befogadó pedagógusnak. Kutatásommal szeretném előremozdítani a társadalmi diskurzust, hogy a pedagógusok szemszögét behatóbban megismerhessük.

BIBLIOGRÁFIA

1991. évi LXIV. törvény, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről. [online] <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.tv> [2020.10.12.]
1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról. [online] <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300079.TV> [2020.10.12.]
1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. [online] <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99800026.tv> [2020.10.12.]

2003. évi LXI. törvény a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról. [online] <https://mkogy.jogtar.hu/getpdf?docid=a0300061.TV&targetdate=ffffff4&referer=lawsandresolutions> [2020.10.12.]
2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről. [online] <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> [2020.10.12.]
- 23/1997. (VI. 4.) MKM rendelet a Fogyatékos gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Fogyatékos tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve kiadásáról. [online] <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700023.MKM&txtreferer=A0500002.OM> [2020.10.15.]
- 269/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásainak általános szabályairól. [online] <http://jogszabalyfigyelo.hu/index.php?id=m993qvtwdj0aoezdo&state=20050714&menu=view> [2020.10.12.]
- 28/2000. (IX.21.) OM rendelete a kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. [online] <http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatas/tantervek/28-2000-ix-21-om> [2020.10.12.]
- 29/2002. (V. 17.) OM rendelet a fogyatékossgal élő hallgatók tanulmányainak folytatásához szükséges esélyegyenlőséget biztosító feltételekről. [online] <https://docplayer.hu/867921-29-2002-v-17-om-rendelet-a-fogyatekossaggal-elo-hallgatok-tanulmanyainak-folytatasa-hoz-szukseges-eselyegyenloseget-biztosito-feltetelekrol.html> [2020.10.12.]
- 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet, a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról. [online] <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200032.EMM&txtreferer=A1100190.TV> [2020.10.15.]
- Baloghné, B. A. (2013 a.) *Az integrált óvodai nevelés helyzetének vizsgálata az óvodapedagógus-képzésben különös tekintettel a sajátos nevelési igényű gyermekekre.* [Doktori disszertáció]. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest [online] http://ppkteszt.elte.hu/file/Baloghne_Bakk_Adrienn_dissz.pdf [2020.10.12.]
- Baloghné, B. A. (2013 b.). Soproni óvodapedagógus hallgatók felkészültségének vizsgálata a fogyatékossgal élő gyermekek együttnevelésére. In: *Képzés és Gyakorlat*, 11. évf. 1–4. sz. [online] http://epa.oszk.hu/02600/02641/00006/pdf/EPA02641_kepzes_es_gyakorlat_2013_01-04_125-132.pdf [2020.10.13.]
- Bárdonicsekné, K. K. (2010). Integráció, szegregáció, egyéni fejlesztésen alapuló oktatás. In: *Új pedagógiai szemle*, 60. évf. 6–7. sz. pp. 105–112.

- Borsfai, L. (2007). Együttnevelés vagy különnevelés a sajátos nevelési igényű gyermekek és a fiatalok körében. In: *Mester és tanítvány– konzervatív pedagógiai folyóirat*, 4. évf. 14. sz. pp. 24–32. [online] <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/6694/file/14.pdf> [2020.10.12.]
- Csányi, Y. (1990). Fogyatékosok integrációja – nemzetközi és hazai áttekintés. In: *Gyógy-
pedagógiai Szemle*, 18. évf. 4. sz. pp. 271–279.
- Csányi, Y. (2000): A speciális nevelési szükségletű gyermekek és fiatalok integrált nevelése-
oktatása. In: Illyés S. (szerk.) *Gyógy-
pedagógiai alapismeretek*. Bp., ELTE Bárczi Gusztáv
Gyógy-
pedagógiai Főiskolai Kar. pp. 379–408.
- Csányi, Y. (2004). Integrációs párhuzamok és eltérések egy holland-magyar projekt alapján.
In: *Gyógy-
pedagógiai Szemle*, 23. évf. 2. sz. pp. 116–120. [online] [http://epa.oszk.hu/
03000/03047/00025/pdf/EPA03047_gyosze_2004_2.pdf](http://epa.oszk.hu/03000/03047/00025/pdf/EPA03047_gyosze_2004_2.pdf) [2020.10.15.]
- Huberman, M. (1992). Teacher Development and Instructional Mastery In: Andy Hargreaves
and Michael G. Fullan: *Understanding Teacher Development*. Cassell London pp. 122–
142.
- Illyés, S. (2001). Az eszmény, a törvény, a tradíció és a feltételek a közoktatás megújulásában.
In: *Fejlesztő Pedagógia*, 12. évf. 3. sz. 3. pp. 4–6.
- Jászi, É. (2006): Gondolatok az együttnevelésről, a többségi pedagógia tükrében. In: *Módszer-
tani közlemények*, 46. évf. 5. sz. pp. 196198.
- Jászi, É. (2013). *Az együttnevelés kihívásai a pedagógusképzésben– Fogyatékos és nem fo-
gyatékos gyermekek együttneveléséről alkotott pedagógusvélemények jellemzőinek
vizsgálata*. [Doktori disszertáció]. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
http://ppktest.elte.hu/file/Jaszi_Eva_dissz.pdf [2020.10.14.]
- Kerber, Z. (1999). Pro és kontra az integrációról: beszélgetés Kereszty Zsuzsával és Salné Len-
gyel Máriával. In *Új pedagógiai szemle*, 49. évf. 10. sz. pp.52–61. [online]
<https://epa.oszk.hu/00000/00035/00031/1999-10-lk-Kerber-Pro.html> [2020.10.15.]
- Kőpatakiné, M. M. (2009 b.): A befogadás megvalósulása felé. In: Kőpatakiné Mészáros Mária
(szerk.): *Táguló horizont – pedagógusoknak az együttnevelésről*. Országos Közoktatási In-
tézet, Budapest. [online] <http://www.ofi.hu/befogadas-megvalosulasa-fele> [2020.10.15.]
- Kőpatakiné, M. M. szerk., (2009 a.): *Együttnevelés határon innen és túl*. Oktatókutató és Fej-
lesztő Intézet Budapest. [online] <http://mek.oszk.hu/12900/12997/12997.pdf> [2020.10.17.]
- Laki, T. (2010). Az együttnevelés műhelye – a RAMPA integrációs programsorozatának ta-
pasztalatai. In: *Új pedagógiai szemle*, 60. évf. 1–2. sz. pp. 73–93 [online] [https://epa.
oszk.hu/00000/00035/00139/pdf/EPA00035_upsz_2010_1-2_073-093.pdf](https://epa.oszk.hu/00000/00035/00139/pdf/EPA00035_upsz_2010_1-2_073-093.pdf) [2020.10.15.]

- Mátai, E. (2016). Óvodapedagógusok sajátos nevelési igényű gyermekek integrációjával kapcsolatos attitűdjének vizsgálata. In: Kovácsné Tóth Tímea (ed.). *Sajátos nevelési igények-méltányos pedagógiai Konferencia II.*, pp. 4–30. [online] <https://mek.oszk.hu/16400/16412/16412.pdf> [2020.10.12.]
- Mayer, J. szerk., (2011). *Merre tovább? Az iskolai integráció dilemmái.* Oktatókutató és Fejlesztő Intézet Budapest. [online] <http://mek-oszk.uz.ua/14200/14264/14264.pdf> [2020.10.15.]
- Oktatási adatok, 2012/2013. In: *Statisztikai Tükör*, 7. évf. 32. sz. [online] <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1213.pdf> [2020.10.12.]
- Oktatási adatok, 2013/2014. In: *Statisztikai Tükör*, 8. évf. 39. sz. [online] <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1314.pdf> [2020.10.12.]
- Oktatási adatok, 2014/2015. In: *Statisztikai Tükör*, 9. évf. 31. sz. [online] <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1415.pdf> [2020.10.15.]
- Oktatási adatok, 2015/2016. In: *Statisztikai Tükör*, 2016. április 28. [online] <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1516.pdf> [2020.10.12.]
- Oktatási adatok, 2016/2017. In: *Statisztikai Tükör*, 2017. május. 11. [online] <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1617.pdf> [2020.10.12.]
- Oktatási adatok, 2017/2018. In: *Statisztikai Tükör*, 2018. május. 31. [online] <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1718.pdf> [2020.10.15.]
- Oktatási adatok, 2018/2019. In: *Statisztikai Tükör*, 2019. május. 28. [online] <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1819.pdf> [2020.10.12.]
- Orosz, A. (2008). *Hallássérült gyermekek integrált nevelése különös tekintettel az oktatásszervezési kérdésekre.* [Doktori disszertáció] Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest. [online] http://ppkteszt.elte.hu/file/Orosz_Angela_dissz.pdf
- Pinczés, Zs. (2019). Egyenlő esélyeket mindenkinek! Vagy mégsem? – Avagy az integrált oktatás árnyaltsága. *Online Pszichológia*, [online] <https://mindsetpszichologia.hu/egyenlo-eselyeket-mindenkinek-vagy-megsem-avagy-az-integralt-oktatas-arnyaltsaga> [2020.10.19.]
- Réthy, E. (2002). A speciális szükségletű gyermekek nevelése, oktatása Európában – Az integráció és inklúzió elméleti és gyakorlati kérdése. In: *Magyar Pedagógia*, 102. évf. 3. szám. pp. 281–300. [online] http://www.magyarpedagogia.hu/document/endrene_rethy-the_education_of_children_with_special_needs_in_the_eu.pdf [2020.10.12.]

- Salné, L. M. (2001). *Fogyatékos gyermekek és tanulók helyzete az ezredfordulón. Országos Közoktatási Szakértői Konferencia.* [online] <https://kiadvany.suliszerviz.com/kiadvanyok/25-kiadvany-2001/1026-2001-dr-salne-lengyel-maria-fogyatekos-gyermekek-es-tanulok-helyzete-az-ezredforulon> [2020.10.12.]
- Szabó, I. (1994). *Bevezetés a szociálpszichológiába.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Vargáné, M. L. (2006). *Inkluzív nevelés – Az integrált oktatás jogi háttere –Kézikönyv a pedagógusképző intézmények számára.* [online] http://rs1.szif.hu/~nyeki/okt/jog_hatter.pdf [2020.10.15.]

ÁGNES FEHÉR

INTEGRATION: YES OR NO? KINDERGARTEN TEACHERS' OPINION ABOUT INTEGRATION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

In the last few years, the number of kindergarten age children with special educational needs has constantly risen. In parallel, the number of integrated children in Hungarian kindergartens has also grown (KSH educational data). Because of this, successful integration is becoming more and more important. One of the most important subjective conditions of the integrated education is the teacher as such (Csányi, 2000). Therefore, in my research, looking for coherency among other things, I asked kindergarten teachers how they see integration in 2020, and how they rate their basic kindergarten training in the aspect of special educational needs. The results show that 72% of the respondents think that integration is difficult for them to manage. The point-biserial correlation has shown that experience does not make integration easier ($p = 0.36$). Another outcome of this research is that, for the kindergarten teachers, children with autism spectrum disorder are the most challenging to integrate.